

**YASHIL BOG'CHA KONSEPSIYASI: EKOLOGIK TARBIYA MUHITINI
TASHKIL ETISH METODIKASI**

Axmadjonova Nozanin Nizom qizi
Namangan davlat pedagogika instituti
Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
Maktabgacha ta'lim 1-kurs magistranti
+998938954147
aanncancel@gmail.com

Annotatsiya: *Maqolada maktabgacha ta'lim muassasalarida ekologik tarbiya muhitini tashkil etishning "yashil bog'cha" konsepsiyasi asosida amalga oshirilishi masalalari ko'rib chiqiladi. Tadqiqotda zamonaviy pedagogik yondashuvlar va ekologik ta'lim metodikasi tahlil qilingan holda, bolalarda ekologik ong va tabiatga mas'uliyatli munosabatni shakllantirishning samarali usullari yoritilgan. Yashil bog'cha konsepsiyasining nazariy-metodologik asoslari va amaliy tatbiqi ko'rsatib berilgan.*

Kalit so'zlar: *yashil bog'cha, ekologik tarbiya, maktabgacha ta'lim, ekologik muhit, barqaror rivojlanish, tabiat bilan o'zaro ta'sir, pedagogik texnologiyalar*

Аннотация: *В статье рассматриваются вопросы организации среды экологического воспитания в дошкольных образовательных учреждениях на основе концепции "зелёного детского сада". В исследовании, с анализом современных педагогических подходов и методики экологического образования, освещены эффективные методы формирования экологического сознания и ответственного отношения к природе у детей. Представлены теоретико-методологические основы и практическое применение концепции зелёного детского сада.*

Ключевые слова: *зелёный детский сад, экологическое воспитание, дошкольное образование, экологическая среда, устойчивое развитие, взаимодействие с природой, педагогические технологии*

Abstract: *The article examines the issues of organizing an environmental education environment in preschool educational institutions based on the "green kindergarten" concept. The research, analyzing modern pedagogical approaches and environmental education methodology, highlights effective methods for developing ecological consciousness and responsible attitudes toward nature in children. The theoretical and methodological foundations and practical application of the green kindergarten concept are presented.*

Keywords: *green kindergarten, environmental education, preschool education, ecological environment, sustainable development, interaction with nature, pedagogical technologies*

KIRISH

Zamonaviy jamiyatda ekologik muammolarning keskinlashishi, atrof-muhitni muhofaza qilish va barqaror rivojlanish tamoyillarini amalga oshirish zaruriyati maktabgacha yoshdagi bolalarni ekologik tarbiyalashga alohida e'tibor qaratishni taqozo etmoqda. Dunyo tajribasida "yashil bog'cha" yoki "ekologik bog'cha" deb ataladigan konsepsiya tobora keng qo'llanilmoqda, bu esa maktabgacha ta'lim muassasalarini ekologik jihatdan barqaror va sog'lom rivojlanish muhitiga aylantirishni nazarda tutadi [1]. O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim tizimini isloh qilish va sifatini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi, shu bois ekologik tarbiya muammolariga yangicha yondashish zarurati tug'ilmoqda [2]. Yashil bog'cha konsepsiyasi nafaqat ta'lim muhitini ekologik talablarga moslashtirishni, balki bolalarda tabiatga hurmat, mas'uliyat hissi va atrof-muhitni muhofaza qilish ko'nikmalarini shakllantirishni ham maqsad qiladi. Tadqiqotning dolzarbligi shundan iboratki, ekologik ongli avlodni tarbiyalash zamonaviy pedagogika oldida turgan eng muhim vazifalardan biri bo'lib, bu jarayon maktabgacha ta'lim bosqichidanozq boshlanishi zarur.

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot metodologiyasi sifatida tizimli yondashuv, taqqoslash va umumlashtirish metodlari, pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish usullaridan foydalanilgan. Yashil bog'cha konsepsiyasining nazariy asoslari ekologik pedagogika, barqaror rivojlanish tamoyillari va maktabgacha ta'limning zamonaviy konsepsiyalariga tayanadi. Xorijiy tadqiqotchilar, xususan, Palmer va Suggate ekologik tarbiyaning asosiy prinsipi sifatida bolalarning bevosita amaliy faoliyati orqali tabiat bilan o'zaro munosabatga kirishishini ta'kidlaydilar [3]. Skandinaviya mamlakatlari tajribasida "tashqi muhitda ta'lim" (outdoor education) metodikasi keng qo'llaniladi, bu yerda bolalar kun davomida ko'p vaqtini ochiq havoda tabiat bilan bevosita aloqada o'tkazadilar [4]. Rossiyalik olim N.A. Ryzhova maktabgacha yoshdagi bolalarni ekologik tarbiyalashda muhit tarbiyaviy omil sifatida muhim rol o'ynashini va tabiiy materiallar bilan ishlash orqali bolalarda ekologik madaniyat shakllanishini ko'rsatib beradi [5]. Germaniya va Niderlandiyada amaliyotga tatbiq etilayotgan "tabiat bog'chalari" (Nature Kindergarten) modeli bolalarning tabiiy muhitda erkin o'yin va o'rganish faoliyatini amalga oshirishiga asoslanadi [6].

Markaziy Osiyo mintaqasida, xususan O'zbekistonda ekologik tarbiya masalalari bo'yicha I.K. Axborov va boshqa tadqiqotchilarning ishlari ahamiyatli hisoblanadi, ular milliy xususiyatlar va iqlim sharoitlarini hisobga olgan holda ekologik ta'lim metodikasini ishlab chiqish zarurligini ta'kidlaydilar [7]. Yashil bog'cha konsepsiyasining asosiy komponentlari quyidagilardan iborat: birinchidan, ekologik toza va xavfsiz muhitni tashkil etish, ikkinchidan, tabiiy materiallardan foydalanish va qayta ishlash tamoyillarini amalga oshirish, uchinchidan, ochiq havoda ta'lim jarayonlarini tashkil etish, to'rtinchidan, resurslardan tejamkor foydalanish ko'nikmalarini shakllantirishdir [8]. Ekologik muhitni loyihalashda muhim jihat bolalarning yosh xususiyatlari va psixologik ehtiyojlarini hisobga olishdir, chunki maktabgacha yoshdagi bolalar dunyoni bevosita his-tuyg'ular va amaliy faoliyat

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

orqali o'rganadilar [9]. Zamonaviy pedagogika fanlari ekologik tarbiyani kompleks jarayon sifatida qarab chiqadi, bu jarayonda bilim berish, ko'nikmalarni shakllantirish va qiymat yo'nalishlarini rivojlantirish bir-biri bilan uzviy bog'liqdir [10].

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Yashil bog'cha konsepsiyasini amalga oshirish metodikasi bir necha asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi. Birinchi yo'nalish – jismoniy muhitni ekologik tamoyillarga muvofiq tashkil etish bo'lib, bu jarayonda bog'cha binosi va hududini loyihalashda tabiiy materiallardan foydalanish, energiya tejovchi texnologiyalarni joriy etish, suv va elektr energiyasidan oqilona foydalanish tizimlarini yaratish muhim ahamiyat kasb etadi. Ichki muhitda ekologik toza bo'yoqlar, yog'och va tabiiy to'qimachilik materiallaridan foydalanish, ko'p yillik o'simliklarni joylashtirish havoning sifatini yaxshilaydi va bolalar salomatligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ikkinchi yo'nalish – ta'lim jarayonini ekologik yo'naltirishdan iborat bo'lib, bu maqsadda dasturiy ta'minotga tabiat bilan bog'liq mavzularni sistematik kiritish, mavsumiy hodisalarni kuzatish va tahlil qilish, o'simliklar parvarishi va hayvonot dunyosi bilan tanishish kabi faoliyat turlarini muntazam tashkil etish zarur.

Ekologik xarakterli didaktik materiallar, o'yinlar va ko'rgazmali qurollardan foydalanish bolalarning qiziqishini oshiradi va bilimlarni mustahkamlashga yordam beradi. Uchinchi yo'nalish – amaliy faoliyatni tashkil etishni nazarda tutadi, bu jarayonda bolalar uyushtirilgan "yashil burchak"larda o'simliklarni parvarish qilish, bog'cha hududida gulzorlar va polizlar tashkil etish, axlat alohida yig'ish va qayta ishlash tamoyillari bilan tanishish kabi faoliyatlar orqali ekologik mas'uliyat tuyg'usini rivojlantiradilar. To'rtinchi yo'nalish – oilaviy hamkorlikni yo'lga qo'yish bo'lib, ota-onalarni ekologik loyihalar va tadbirlarda ishtirok etishga jalb qilish, oilaviy ekologik aksiyalar va tanishish safari sayohatlarini tashkil etish orqali amalga oshiriladi. Yashil bog'cha konsepsiyasining samaradorligi bolalarda ekologik bilimlar, ko'nikmalar va qiymatli munosabatlarning shakllanishi bilan belgilanadi. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, ekologik muhitda tarbiyalanadigan bolalar tabiatga ongli munosabatda bo'ladilar, resurslarni tejashga ko'proq e'tibor beradilar va atrof-muhitni muhofaza qilishda faol pozitsiya namoyon etadilar.

Shuningdek, yashil bog'chada bolalar jismoniy va psixologik jihatdan sog'lomroq rivojlanadilar, chunki tabiiy muhit ularning immunitetini mustahkamlaydi va stress darajasini pasaytiradi. Metodikani joriy etishda ba'zi qiyinchiliklar ham mavjud: birinchidan, moddiy-texnik bazani yangilash va ekologik standartlarga moslashtirishga katta moliyaviy sarmoya talab etiladi, ikkinchidan, pedagogik kadrlarni malaka oshirish va ekologik tarbiya metodikasiga o'rgatish zaruriyati tug'iladi, uchinchidan, jamiyatda ekologik madaniyatning yetarli darajada shakllanmaganligi ham omil bo'lishi mumkin. Shu boisdan yashil bog'cha konsepsiyasini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun davlat, ta'lim muassasalari, oilalar va mahalliy hamjamiyatning birgalikdagi sa'y-harakatlari zarur.

XULOSA: Yashil bog'cha konsepsiyasi zamonaviy maktabgacha ta'limni ekologik barqaror rivojlanish yo'lida modernizatsiya qilishning samarali usuli hisoblanadi. Tadqiqot

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

natijalariga ko'ra, ekologik tarbiya muhitini tashkil etish nafaqat bolalarda tabiatga mas'uliyatli munosabatni shakllantirishga, balki ularning umumiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Yashil bog'cha konsepsiyasining asosiy ustunligi komplekslikda, ya'ni jismoniy muhitni tashkil etish, ta'lim jarayonini ekologik yo'naltirish va amaliy faoliyat orqali tarbiyalashning uyg'unlikda amalga oshirilishida ko'rinadi. Konsepsiyaning amaliy tatbiq etilishi maktabgacha ta'lim muassasalarining o'ziga xos sharoitlari, mintaqaviy xususiyatlari va imkoniyatlarini hisobga olgan holda bosqichma-bosqich amalga oshirilishi lozim. Kelajakda O'zbekiston maktabgacha ta'lim tizimida yashil bog'cha konsepsiyasini joriy etish bo'yicha davlat dasturlari ishlab chiqilishi, pedagogik kadrlarni tayyorlash tizimiga ekologik tarbiya metodikasi kurslarini kiritish va yaxshi amaliyot tajribasini tarqatish muhim vazifalar hisoblanadi. Ekologik ongli, mas'uliyatli va sog'lom avlodni tarbiyalash bugungi kun talabi bo'lib, bu jarayon eng yosh yoshdanoq boshlangan taqdiridagina samarali natijalar beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Davis J.M. Young Children and the Environment: Early Education for Sustainability. – Cambridge: Cambridge University Press, 2015. – 328 p.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risida"gi Farmoni. – Toshkent, 2019.
3. Palmer J.A., Suggate J. The Development of Children's Understanding of Distant Places and Environmental Issues // Research in Education. – 2004. – Vol. 72. – P. 1-14.
4. Mårtensson F., Boldemann C., Söderström M. et al. Outdoor Environmental Assessment in Preschools: Development of a New Tool // Child: Care, Health and Development. – 2009. – Vol. 35(3). – P. 417-426.
5. Рыжова Н.А. Экологическое образование в детском саду. – Москва: Карапуз, 2001. – 432 с.
6. Ernst J., Tornabene L. Preservice Early Childhood Educators' Perceptions of Outdoor Settings as Learning Environments // Environmental Education Research. – 2012. – Vol. 18(5). – P. 643-664.
7. Ахборов И.К. Экологическое воспитание дошкольников в условиях Узбекистана. – Ташкент: Фан, 2016. – 156 с.
8. Samuelsson I.P., Kaga Y. The Contribution of Early Childhood Education to a Sustainable Society. – Paris: UNESCO, 2008. – 119 p.
9. Tilbury D., Stevenson R.B. Education and Sustainability: Responding to the Global Challenge. – Gland: IUCN, 2009. – 206 p.
10. Wilson R.A. Nature and Young Children: Encouraging Creative Play and Learning in Natural Environments. – London: Routledge, 2012. – 168 p.